

Menn, menn: Bedriftshistoriske bøker er ekstremt mannstunge, skriver Christine Myrvang, som blant annet har skrevet om historien til Kongsberg Våpenfabrikk. Her inngår bedriften en avtale om levering av deler til F-16 i 1976.

FOTO: BJØRN SIGURDSON / NTB SCANPIX

KRONIKK

Næringslivshistoriens håndverkere

Da forfatter Dag Solstad skrev en historisk roman på oppdrag av Aker, identifiserte han seg med fordums hoffmalere. Dette er en rapport fra den næringslivshistoriske håndverkerstanden.

Ståheien rundt Henrik H. Langelands bok om Akers nyere historie, som konsernet ikke vil publisere, har reaktivert debatten rundt den oppdragsbaserte næringslivshistorien. Den forrige forfatteren Aker hyret inn Dag Solstad. Nå er han intervjuet både i Morgenbladet (24. november) og i Dagens Næringsliv. Solstad forteller at han den gang bevisst ville underlegge seg mektige kapitalkrefter. Han ville være ufri kunstner, slik hoffmalere på 1600- og 1700-tallet skapte kunstverk til glede for kongemakten.

For Solstad var oppdraget en rolle han midlertidig trådte inn i. For meg er det et levebrød. Jeg er eksternfinansiert forsker ved BI og betalt av en oppdragsgiver til å skrive en bok som skal foreligge til et jubileum. Bokkomiteen, som består av fagfeller og representanter for oppdragsgiveren, diskuterer kvaliteten på teksten og kommer med innspill til forbedringer. Oppdragsgiveren har anledning til å følge med på arbeidets fremdrift, men det er medforfatteren min og jeg som har siste ord.

Jeg har vel mer til felles med en håndverker enn en hoffmaler. Jeg er opptatt av at arbeidet skal være skikkelig og solid. For historikerens del dreier det seg om å følge faglige og forskningsetiske standarder. Kvaliteten skal være forutsigbar, selv om produktets innhold og utforming varierer.

Det er åpenbart stor forskjell på å skrive en roman om en bedrift, slik Solstad gjorde, og å

skrive et historiefaglig verk. Jeg er ingen motstander av at skjønnlitterære forfattere skriver om næringslivet. Thomas Mann og Alexander Kielland har demonstrert at det kan gjøres på utmerket vis. Henrik H. Langeland har da også skrevet gode fiksjonsfortellinger med profittmakere i hovedrollen. Denne gang skulle visst boken være dokumentarisk, men Kjell Inge Røkke og hans menn burde kanskje ha bitt seg merke i forfatterens hang til satire.

Skal bedriftshistorien skrives som roman må både oppdragsgiver og leser være klar over at det som fortelles ikke nødvendigvis korresponderer med en fortidig virkelighet. I romanen har estetikken forrang. Forfatterens privilegium er å dikte. Men da må forfatteren stilles fritt til å gjøre nettopp det.

Bøker forfattet av historikere er fundert i en annen leserkontrakt, men frihetskravet må være det samme. Vi er faglig forpliktet og skal ikke la oss sensurere. Historikere skal være sannferdige og ha kildebelegg for påstander og argumenter. Vi dikter ikke, selv om også vi forteller en historie. Etterrettelighet og etterprøvnhet er fundamentalt, derfor opererer vi med nøyaktige kildehenvisninger. Journalister og «ufaglærte» sakprosaforfattere som skriver «dokumentarisk» historie, er ikke alltid så opptatt av dette.

I historien om Kongsberg Våpenfabrikk skrev jeg om overgangen fra håndverksproduksjon til masseproduksjon. Håndverksidealet preget 1800-tallets fabrikkarbeiderne. Flid, presisjon og omsorgsfull utøvelse av oppgavene måtte til for å fremstille et godt gevær. Arbeidet i verkstedene var tradisjonelt oppgavebasert, og betaling foregikk per kvalitetsgodkjente gjenstand.

Fabrikkinstitusjonens tidsbaserte arbeidsfor-

Feltet er ekstremt mannsdominert, historien skrives gjerne av, med og for menn.

ståelse trengte seg raskt på, med idealet om standardisert serieproduksjon. Arbeidstiden ble sett på som noe som gikk til spille dersom den ikke ble utnyttet. Lenge rådet en oppgavebasert og en tidsbasert arbeidsforståelse side om side. Her lå kimen til en rekke konflikter.

En oppdragshistoriker kan kjenne seg igjen i dette. Den skal gjerne utføre en oppgave (skrive bokverket) på tid (til en satt dato). Her kommer håndverksidealene under press. Jo kortere tid, desto mer går det ut over kvaliteten på produktet. Derfor er det essensielt med romslige arbeidsbetingelser, slik at vi kan levere fra oss et produkt vi står inne for.

Dag Solstad kan ikke huske om han i sin tid hadde kontrakt med Aker. «Ideen streift ikke meg engang!», sier han i Morgenbladet. Solstad mener forfattere skal tilfredsstille arbeidsgiveren, og samtidig stå fritt. Forfattere bør «aldri signere en kontrakt», heter det i sakens ingress.

Det er litt uklart for meg om han fullt ut mener dette, eller om han kun uttaler seg om kontrakter som gir oppdragsgiver rett til å styre innholdet. Jeg håper det siste. Gode kontrakter er en fundamental del av friheten for en oppdragshistoriker, fordi den binder makten. Å stå uten kontrakt er ikke noe å anbefale den gjengse lønnsarbeider.

Hva innebærer det å tilfredsstille og samtidig stå fritt? På et overordnet plan tror jeg vi er enige. Oppdragsgiveren blir mest tilfreds med et produkt som holder høy kvalitet. Et godt produkt er betinget av akademisk eller kunstnerisk frihet. For vår del er den akademiske friheten nedfelt i kontrakten. Friheten fra oppdragsgiverens sensurering, og friheten til å forme forskningsproduktet.

Dag Solstad forteller at han gjerne ville skrive en bok «fra sine nye sjefers perspektiv», og at dette var et bevisst valg. Ledelsesperspektivet er utbredt i bedriftshistoriske verk. Feltet er ekstremt mannsdominert, historien skrives gjerne av, med og for menn. Det innebærer ikke en servilitet: Mine (mannlige) kollegaer er langt mer opptatt av å refse og irettesette historiens mektige menn, enn å skrive dem etter munnen.

Jeg anerkjenner at dette topptunge, maktkritiske blikket er viktig, men det har også sine begrensninger. Oppdragshistoriske jubileumsverk har gjerne en monumental funksjon. Et monument skal formidle et offisielt bilde av objektet. Monumenter, enten de er hugd i stein eller omsluttet av to permer, etablerer stabilitet bakover i historien. De forbinder fortid og nåtid, og skaper vyer om fremtiden.

Bedriftshistorikere vet at det vi skriver, ofte blir brukt i identitetsbygging og i markedsføring. Forfatteren bør derfor ha en sterk bevissthet også rundt hvordan produktet skjæres til. I den forskningsetiske standarden og kravet om gode rammevilkår bør det ligge en innbakt forpliktelse til å se hele objektet og dets samfunnsmessige betydning. Den noe konservative bedriftshistoriesjangeren har godt av å bli utfordret.

Selv har jeg opplevd oppdragsgivere som er åpne for både kritikk og en viss sjangerekspérimentering. De har forstått sin rolle, og historikerens. De respekterer den akademiske friheten og skjønner at den er til deres eget beste. Bøkene blir rett og slett bedre.

Hvem «eier» egentlig historien om en bedrift? Historikerblikket gir stor definisjonsmakt når det gjelder hvilken type arbeid som blir sett og verdsett. Topptunge historier om menn med makt kan innebære at annet arbeid usynliggjøres. Etter min mening har selv kontordamer rett til en fortid.

CHRISTINE MYRVANG

Næringslivshistoriker ved Institutt for kommunikasjon og kultur, Handelshøyskolen BI.
ideer@morgenbladet.no

